

**ข้อสังเกตเกี่ยวกับกฎหมายคณะกรรมการข้อพิพาทในสัญญา
ก่อสร้าง: การวิเคราะห์เชิงลึกกรณีศึกษาคณะกรรมการชี้ขาด
ข้อพิพาท และคณะกรรมการทบทวนข้อพิพาท ในบริบท
กฎหมายไทยและการเปรียบเทียบกับมาตรฐานสากล**
**A Critical Analysis of the Legal Framework Governing Dispute
Boards in Construction Contracts: An In-Depth Analysis of
Dispute Adjudication Boards and Dispute Review Boards in
the Context of Thai Law and International Standards**

พงศ์กานต์ คงศรี¹

หลักสูตรนิติศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (NIDA)
ชั้น 5 อาคารบุญชนะ อตถกมล เลขที่ 48 ถนนเสรีไทย แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240
เมลติดต่อ: pongkan.kon@stu.nida.ac.th

Pongkan Kongsee

Graduate School of Law, National Institute of Development Administration (NIDA), Doctor of Laws Program,
5th Floor, Boonchana Atthakor Building 148 Seri Thai Road, Khlong Chan, Bang Kapi Bangkok 10240,
E-mail: pongkan.kon@stu.nida.ac.th

เกียรติพร อำไพ²

หลักสูตรนิติศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (NIDA)
ชั้น 5 อาคารบุญชนะ อตถกมล เลขที่ 148 ถนนเสรีไทย แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240
เมลติดต่อ: Kiarttiporn.u@nida.ac.th

Kiarttiphorn Umpai

Graduate School of Law, National Institute of Development Administration (NIDA), Doctor of Laws Program,
5th Floor, Boonchana Atthakor Building 148 Seri Thai Road, Khlong Chan, Bang Kapi Bangkok 10240,
E-mail: Kiarttiporn.u@nida.ac.th

Received: September 2, 2025; Revised: December 8, 2025; Accepted: January 28, 2026

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Assistant Professor, Lecturer, Faculty of Law, Naresuan University)

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (Assistant Professor, Lecturer, Graduate School of Law, National Institute of Development Administration (NIDA), Doctor of Laws Program)

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งวิเคราะห์ประเด็นข้อสังเกตเชิงลึกเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ คณะกรรมการข้อพิพาทในสัญญาก่อสร้าง โดยมุ่งเน้นศึกษาคณะกรรมการชี้ขาดข้อพิพาท (Dispute Adjudication Board: DAB) และคณะกรรมการทบทวนข้อพิพาท (Dispute Review Board: DRB) ในบริบทของระบบกฎหมายไทย ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายเฉพาะเจาะจง กำหนดกลไกการระงับข้อพิพาทประเภทนี้อย่างชัดเจน การศึกษานี้อาศัยการวิเคราะห์เชิง เปรียบเทียบระหว่างกรอบสัญญามาตรฐานสากลอย่างสหพันธ์วิศวกรที่ปรึกษานานาชาติ (Fédération Internationale des Ingénieurs-Conseils: FIDIC) กับร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการ ระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับการชำระเงินในสัญญาก่อสร้างที่กำลังอยู่ในขั้นตอนการพิจารณา ของประเทศไทย เพื่อชี้ให้เห็นถึงสถานะทางกฎหมาย กลไกการบังคับใช้ ความเป็นอิสระของ คณะกรรมการ ประสิทธิภาพในการระงับข้อพิพาท และความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจของค่าใช้จ่าย ประเด็นสำคัญที่ค้นพบคือ การขาดกฎหมายเฉพาะทำให้คณะกรรมการชี้ขาดข้อพิพาท และคณะกรรมการทบทวนข้อพิพาทต้องอาศัยเพียงการตกลงทางสัญญาของคู่กรณี และ จำเป็นต้องเชื่อมโยงกับกระบวนการอนุญาโตตุลาการตามพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 เพื่อให้สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในทางปฏิบัติ บทความนี้ขยาย ความวิเคราะห์อย่างละเอียดโดยรวมกรณีศึกษาจากภูมิภาคเอเชีย การเปรียบเทียบเชิงลึกกับ ประเทศที่มีกฎหมายเฉพาะ และแนวโน้มการพัฒนาในอนาคต เพื่อส่งเสริมการใช้กลไกนี้ใน การลดข้อพิพาทก่อสร้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บทความนี้เสนอให้ขยายขอบเขตของร่างพระ ราชบัญญัติที่อยู่ระหว่างการพิจารณาให้ครอบคลุมข้อพิพาททุกประเภทในสัญญาก่อสร้าง ไม่จำกัดเฉพาะข้อพิพาทด้านการชำระเงิน เพื่อให้กลไกนี้มีประสิทธิภาพและครอบคลุม ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในอุตสาหกรรมก่อสร้าง ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ของอุตสาหกรรมก่อสร้างไทย ซึ่งในยุคหลังวิกฤตเศรษฐกิจที่รัฐบาลเน้นการลงทุนโครงสร้าง พื้นฐานขนาดใหญ่เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ

คำสำคัญ: คณะกรรมการข้อพิพาท, สัญญาก่อสร้าง, กฎหมายไทย, การวิเคราะห์ กฎหมายเชิงเปรียบเทียบ, FIDIC, พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545

Abstract

This article aims to conduct an in-depth legal analysis of issues concerning dispute boards in construction contracts, with particular focus on the Dispute Adjudication Board (DAB) and the Dispute Review Board (DRB) within the context of the Thai legal system. At present, Thailand lacks a specific statutory framework that clearly defines or regulates this form of dispute resolution mechanism. The study adopts a comparative legal approach, examining the international standard form of contract developed by the Fédération Internationale des Ingénieurs-Conseils (FIDIC) alongside the Draft Act on the Resolution of Payment Disputes in Construction Contracts, which is currently under consideration in Thailand. The analysis highlights the legal status, enforceability, independence, efficiency, and economic cost-effectiveness of dispute boards. A key finding reveals that, in the absence of specific legislation, the operation of DABs and DRBs in Thailand relies solely on the contractual agreement between the parties, and their enforceability must be linked to the arbitration process under the Arbitration Act B.E. 2545 (2002) to be effective in practice. The article further expands its analysis by incorporating comparative case studies from Asian jurisdictions and other countries with dedicated legislation, as well as by assessing emerging trends in the development of dispute board mechanisms. It concludes that enhancing the proposed Draft Act should not only provide disputes arising from payment but also covers, all types of disputes arising from construction contracts which would strengthen the overall effectiveness and applicability of the mechanism. Such reform would contribute to greater legal certainty and economic stability in Thailand's construction industry, particularly in the post-crisis era in which government policy emphasizes large-scale infrastructure investment as a means of economic stimulation.

Keywords: Dispute Boards, Construction Contracts, Thai Law, Comparative Legal Study, FIDIC , Arbitration Act B.E.2545

1. บทนำ

1.1 ความสำคัญของอุตสาหกรรมก่อสร้างต่อเศรษฐกิจไทย

อุตสาหกรรมก่อสร้างถือเป็นภาคส่วนที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย³ โดยมีมูลค่าการลงทุนสูงอย่างต่อเนื่องและเกี่ยวข้องโดยตรงกับโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน ตามข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ในปี พ.ศ. 2568 มูลค่าการลงทุนก่อสร้างโดยรวมคาดว่าจะขยายตัว โดยภาครัฐมีมูลค่าการลงทุนในไตรมาสแรกสูงถึง 209,715 ล้านบาท ขยายตัวร้อยละ 26.3 เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อน ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 8-10 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) และสนับสนุนการเติบโตทางเศรษฐกิจในอัตราร้อยละ 3-4 ต่อปี⁴ นอกจากนี้ อุตสาหกรรมก่อสร้างยังเป็นที่ต้องการแรงงานที่สำคัญ โดยมีแรงงานทั้งทางตรงและทางอ้อมรวมกว่า 3 ล้านคน ครอบคลุมตั้งแต่แรงงานฝีมือ วิศวกร สถาปนิก ผู้รับเหมา ไปจนถึงผู้ผลิตและจำหน่ายวัสดุก่อสร้าง การลงทุนในภาคนี้ไม่เพียงกระตุ้นการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังช่วยพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเติบโตในระยะยาว เช่น ถนน สะพาน และระบบขนส่งมวลชน ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ

1.2 ปัญหาข้อพิพาทในสัญญาก่อสร้าง

อย่างไรก็ตาม ข้อพิพาทในสัญญาก่อสร้างเกิดขึ้นบ่อยครั้งและมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง สาเหตุหลักเกิดจากความซับซ้อนทางเทคนิคของโครงการก่อสร้างสมัยใหม่ การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ เช่น สภาพอากาศที่รุนแรง ภัยธรรมชาติ หรือการปรับเปลี่ยนนโยบายของภาครัฐ รวมถึงความแตกต่างในการตีความและความเข้าใจของคู่สัญญาเกี่ยวกับขอบเขตงาน มาตรฐานการก่อสร้าง และเงื่อนไขสัญญา⁵ ข้อพิพาทเหล่านี้ส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินโครงการ ค่าใช้จ่ายที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก และในหลายกรณีนำไปสู่การฟ้องร้องคดีต่อศาล ซึ่งกระบวนการพิจารณาคดีใช้เวลานานเฉลี่ย 2-3 ปี และมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีสูงมาก อาจคิดเป็นร้อยละ 10-20 ของมูลค่าข้อพิพาท⁶ ความล่าช้า

³ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, รายงานภาวะเศรษฐกิจไทย ไตรมาส 1 ปี 2568 (กรุงเทพฯ: สศช., 2568), 45-48.

⁴ ธนาคารแห่งประเทศไทย, รายงานนโยบายการเงิน ฉบับเดือนมกราคม 2568 (กรุงเทพฯ: ธปท., 2568), 67-72.

⁵ Cyril Chern, *Chern on Dispute Boards: Practice and Procedure*, 4th ed. (London: Informa Law from Routledge, 2019).

⁶ สถาบันอนุญาโตตุลาการแห่งประเทศไทย, รายงานประจำปี 2567 (กรุงเทพฯ: สถาบันอนุญาโตตุลาการ, 2567), 89-93.

ดังกล่าวไม่เพียงกระทบต่อคู่สัญญาโดยตรง แต่ยังส่งผลกระทบต่อห่วงโซ่อุปทานทั้งหมด รวมถึงผู้รับเหมาช่วงและซัพพลายเออร์ ทำให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจในวงกว้าง

1.3 กลไกการรับข้อพิพาทระหว่างประเทศ

ในบริบทสากล กลไกการรับข้อพิพาททางเลือกอย่างคณะกรรมการชี้ขาดข้อพิพาท (Dispute Adjudication Board: DAB) และคณะกรรมการทบทวนข้อพิพาท (Dispute Review Board: DRB) ได้ถูกพัฒนาและนำมาใช้อย่างแพร่หลายเพื่อรับข้อพิพาทในโครงการก่อสร้างอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ⁷ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสหพันธ์วิศวกรที่ปรึกษานานาชาติ (The Fédération Internationale Des Ingénieurs-Conseils: FIDIC) ซึ่งเป็นสัญญามาตรฐานที่ได้รับการยอมรับและใช้งานอย่างกว้างขวางในกว่า 100 ประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย⁸ กลไกเหล่านี้ช่วยให้คู่สัญญาสามารถแก้ไขปัญหาได้โดยไม่ต้องหยุดงานก่อสร้าง ทำให้โครงการดำเนินต่อไปได้อย่างราบรื่นและลดความสูญเสียทางเศรษฐกิจ

1.4 การนำคณะกรรมการชี้ขาดข้อพิพาทและคณะกรรมการทบทวนข้อพิพาทมาใช้ในประเทศไทย

การนำคณะกรรมการชี้ขาดข้อพิพาทและคณะกรรมการทบทวนข้อพิพาทมาใช้ในโครงการก่อสร้างของประเทศไทยช่วยลดความเสี่ยงที่เกิดจากข้อพิพาท โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโครงการขนาดใหญ่ที่ต้องใช้ระยะเวลาการก่อสร้างนานและมีงบประมาณสูง⁹ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน คือ ในโครงการที่ได้รับเงินทุนสนับสนุนจากองค์กรระหว่างประเทศ อาทิ ธนาคารโลก (World Bank) ธนาคารพัฒนาเอเชีย (Asian Development Bank: ADB) หรือธนาคารเพื่อการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานเอเชีย (Asian Infrastructure Investment Bank: AIIB) มักกำหนดเงื่อนไขให้ใช้สัญญามาตรฐานสหพันธ์วิศวกรที่ปรึกษานานาชาติเป็นแบบสัญญา เพื่อให้มั่นใจว่าการรับข้อพิพาทจะเป็นไปอย่างโปร่งใส ยุติธรรม และรวดเร็ว¹⁰ การนำกลไกนี้มาใช้ยังช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์ของประเทศไทยในสายตานักลงทุนต่างชาติ โดยแสดงให้เห็นถึงระบบกฎหมายที่สนับสนุนการลงทุนอย่างมีประสิทธิภาพ

⁷ Gwyn Owen and Brian Totterdill, *Dispute Boards: Procedures and Practice* (London: Thomas Telford, 2008).

⁸ Fédération Internationale des Ingénieurs-Conseils, *Conditions of Contract for Construction*. (สัญญามาตรฐานที่ใช้แพร่หลายและมีกลไกคณะกรรมการข้อพิพาทเพื่อให้โครงการดำเนินต่อไปได้).

⁹ ResearchGate, "Acceptance of FIDIC Standard Contract in an Asian Country: A Survey in Thailand," accessed June 20, 2025, <https://www.researchgate.net/publication/233401191>

¹⁰ Asian Development Bank, *Infrastructure Finance in Thailand: Challenges and Opportunities* (Manila: ADB, 2024), 145-152.

2. ทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิด

2.1 วิวัฒนาการของกลไกคณะกรรมการข้อพิพาทในระดับสากล

การทบทวนวรรณกรรมอย่างครอบคลุมเผยให้เห็นว่ากลไกคณะกรรมการข้อพิพาท (Dispute Board: DB) ได้รับการพัฒนาและยอมรับในระดับสากลอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลา กว่า 40 ปี¹¹ โดยสหพันธ์วิศวกรที่ปรึกษานานาชาติซึ่งเป็นองค์กรระหว่างประเทศของวิศวกร ที่ปรึกษา ได้กลายเป็นมาตรฐานหลักที่ใช้ในโครงการก่อสร้างระหว่างประเทศในกว่า 100 ประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย¹² ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญชั้นนำด้านคณะกรรมการข้อพิพาท ระดับโลก ได้ชี้ให้เห็นว่าคณะกรรมการชี้ขาดข้อพิพาทสามารถช่วยลดข้อพิพาทในโครงการ ก่อสร้างได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้คำวินิจฉัยภายในระยะเวลา 84 วัน ซึ่งช่วยประหยัด เวลาและต้นทุนในโครงการก่อสร้างขนาดใหญ่ได้อย่างมีนัยสำคัญ การพัฒนานี้สะท้อนถึง ความพยายามในการปรับปรุงกลไกให้สอดคล้องกับความซับซ้อนของโครงการสมัยใหม่

2.2 การใช้คณะกรรมการข้อพิพาทในภูมิภาคเอเชีย

ในภูมิภาคเอเชีย ประเทศชั้นนำอย่างสิงคโปร์และมาเลเซียได้พัฒนากฎหมายเฉพาะ สำหรับการชี้ขาดข้อพิพาทตามกฎหมาย (Statutory Adjudication) อย่างเป็นระบบ¹³ ตัวอย่าง เช่น ประเทศสิงคโปร์มีพระราชบัญญัติว่าด้วยความมั่นคงในการชำระเงินในอุตสาหกรรม ก่อสร้างและอาคาร (Building and Construction Industry Security of Payment Act: SOP Act) ซึ่งทำให้กระบวนการชี้ขาดข้อพิพาทมีความรวดเร็วและสามารถบังคับใช้ได้ทันที โดยมี สถิติแสดงให้เห็นว่าอัตราการอุทธรณ์คำวินิจฉัยต่ำกว่าร้อยละ 20 และมากกว่าร้อยละ 80 ของ คำวินิจฉัยได้รับการปฏิบัติตามโดยสมัครใจ¹⁴ การศึกษาล่าสุดในปี พ.ศ. 2568 จากวารสาร สถาบันอนุญาโตตุลาการเอเชียตะวันออกไกล (Asian Institute of Alternative Dispute Resolution Journal of International ADR Forum: AIADR Journal) ได้วิเคราะห์การนำเทคโนโลยีปัญญา ประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) มาใช้ในกระบวนการไกล่เกลี่ย (Mediation) ที่เกี่ยวข้องกับ คณะกรรมการข้อพิพาท เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการวิเคราะห์ข้อมูลข้อพิพาทที่มีความซับซ้อน

¹¹ Fédération Internationale des Ingénieurs-Conseils, *Conditions of Contract for Construction*, 2nd ed. (Geneva: FIDIC, 2017). (กำหนดให้คณะกรรมการวินิจฉัยภายในกรอบเวลาที่กำหนด เช่น 84 วัน).

¹² Fédération Internationale des Ingénieurs-Conseils, "DRBF Archives," accessed June 20, 2025, <https://fcl.fidic.org/tag/drbf/>

¹³ International Bar Association, "Thailand – Proposed Law Relating to Payment Disputes Under Construction Contracts," accessed June 20, 2025, <https://www.ibanet.org/clint-december-2022-feature-2-thaigov.go.th>

¹⁴ Chartered Institute of Arbitrators, *Guidelines on the Use of AI in Arbitration* (London: CIARB, 2025).

ข้อ¹⁵ การนำเทคโนโลยีนี้มาช่วยให้กระบวนการมีความแม่นยำและรวดเร็วยิ่งขึ้น

2.3 งานวิจัยเกี่ยวกับคณะกรรมการข้อพิพาทในประเทศไทย

ในบริบทประเทศไทย งานวิจัยของอริญา วัฒนทรายทอง ได้ศึกษากระบวนการระงับข้อพิพาทก่อนเข้าสู่กระบวนการอนุญาโตตุลาการ พบว่าคณะกรรมการหลีกเลี่ยงและชี้ขาดข้อพิพาท (Dispute Avoidance/Adjudication Board: DAAB) ยังไม่เป็นที่แพร่หลายในสัญญาภาคเอกชนของไทย¹⁶ อย่างไรก็ตาม กลไกนี้มีศักยภาพสูงมากหากได้รับการรับรองและสนับสนุนทางกฎหมายอย่างเป็นทางการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโครงการรัฐวิสาหกิจที่มักเผชิญข้อพิพาทบ่อยครั้งเนื่องจากปัญหาความล่าช้าในการอนุมัติและชำระเงินค่างาน นอกจากนี้ งานวิจัยปัญหาการชำระเงินในสัญญาก่อสร้างของไทยอย่างละเอียดได้วิเคราะห์ ชี้ให้เห็นว่าการขาดกลไกการชี้ขาดข้อพิพาทที่มีประสิทธิภาพนำไปสู่ความล่าช้าในการชำระเงินอย่างเป็นระบบและเสนอให้นำคณะกรรมการหลีกเลี่ยงและชี้ขาดข้อพิพาทมาใช้ในสัญญามาตรฐานของภาครัฐ เพื่อลดระยะเวลาการระงับข้อพิพาทจาก 1-2 ปี ในกระบวนการศาลเหลือเพียง 28-84 วัน ในกระบวนการคณะกรรมการหลีกเลี่ยงและชี้ขาดข้อพิพาท¹⁷ งานวิจัยเหล่านี้เน้นย้ำถึงความจำเป็นในการปรับปรุงระบบกฎหมายเพื่อรองรับกลไกที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.4 ภูมิหลังและวิวัฒนาการของคณะกรรมการชี้ขาดข้อพิพาทและคณะกรรมการทบทวนข้อพิพาท

2.4.1 แนวคิดพื้นฐานของคณะกรรมการข้อพิพาท

คณะกรรมการชี้ขาดข้อพิพาทและคณะกรรมการทบทวนข้อพิพาทเป็นรูปแบบที่แตกต่างกันของคณะกรรมการข้อพิพาท¹⁸ (Dispute Board: DB) ซึ่งเป็นคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับการแต่งตั้งขึ้นตั้งแต่เริ่มต้นโครงการก่อสร้าง¹⁹ โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดข้อพิพาท (Dispute Avoidance) และหากเกิดข้อพิพาทขึ้นก็สามารถระงับข้อพิพาทได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ (Dispute Resolution)²⁰ ความแตกต่างที่สำคัญ

¹⁵ Chartered Institute of Arbitrators, *Guidelines on the Use of AI in Arbitration*.

¹⁶ อริญา วัฒนทรายทอง, “กระบวนการก่อนขึ้นอนุญาโตตุลาการ: ศึกษากรณีผลผูกพันของคู่กรณีที่เกิดกลไกใช้การระงับข้อพิพาทด้วยคณะกรรมการชี้ขาดข้อพิพาทในสัญญาก่อสร้าง (DAAB),” (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2566).

¹⁷ โชคชัย เนตรงามสว่าง, และมณฑล อรรถพลยุคคล, “การชี้ขาดข้อพิพาทเกี่ยวกับการชำระเงินตามสัญญาก่อสร้างในประเทศไทย,” *วารสารนิติสาร* 2 ฉบับที่ 1 (2568): 15-35.

¹⁸ Owen and Totterdill, *Dispute Boards: Procedures and Practice*, 45-60.

¹⁹ Chern, *Chern on Dispute Boards: Practice and Procedure*, 15-35.

²⁰ Paula Gerber, and Brennan Ong, *Best Practice in Construction Disputes* (LexisNexis Butterworths, 2013), 110-125.

ระหว่างคณะกรรมการทบทวนข้อพิพาทและคณะกรรมการชี้ขาดข้อพิพาทคือ คณะกรรมการทบทวนข้อพิพาทจะให้คำแนะนำที่ไม่มีผลผูกพันทางกฎหมาย (Non-Binding Recommendation) ซึ่งคู่สัญญาอาจเลือกที่จะปฏิบัติตามหรือไม่ก็ได้ ในขณะที่คณะกรรมการชี้ขาดข้อพิพาทจะให้คำวินิจฉัยที่มีผลผูกพันชั่วคราว (Temporarily Binding Decision) ซึ่งคู่สัญญาต้องปฏิบัติตามทันที จนกว่าจะมีคำชี้ขาดสุดท้ายจากกระบวนการอนุญาโตตุลาการหรือศาล²¹ แนวคิดนี้ช่วยให้โครงการดำเนินต่อไปได้

2.4.2 การพัฒนาสู่คณะกรรมการหลีกเลี่ยงและชี้ขาดข้อพิพาทในสหพันธ์วิศวกรที่ปรึกษานานาชาติ ปี 2017

ในหนังสือเล่มแดงของสหพันธ์วิศวกรที่ปรึกษานานาชาติ ปี 2017 ซึ่งเป็นฉบับล่าสุดได้มีการพัฒนากลไกนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นเป็นคณะกรรมการหลีกเลี่ยงและชี้ขาดข้อพิพาท (Dispute Avoidance/Adjudication Board: DAAB)²² ซึ่งรวมเอาหน้าที่ทั้งการป้องกันข้อพิพาท (Dispute Avoidance) และการชี้ขาดข้อพิพาท²³ (dispute adjudication) เข้าไว้ด้วยกัน โดยเน้นการหลีกเลี่ยงข้อพิพาทผ่านการประชุมหารือกับคู่สัญญาอย่างสม่ำเสมอ การเยี่ยมชมสถานที่ก่อสร้างเป็นระยะ และการให้คำปรึกษาเชิงรุก (Proactive Advice) เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาเล็ก ๆ ลุกกลามกลายเป็นข้อพิพาทที่ร้ายแรง²⁴ กลไกนี้ได้พิสูจน์แล้วว่าช่วยลดการหยุดชะงักของโครงการก่อสร้างได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีอัตราความสำเร็จสูงในโครงการระดับนานาชาติ ตัวอย่างเช่น ในโครงการก่อสร้างขนาดใหญ่ในภูมิภาคเอเชีย อัตราการระงับข้อพิพาทด้วยคณะกรรมการข้อพิพาทสูงถึงร้อยละ 80-90 โดยไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการฟ้องร้องคดีในศาลหรืออนุญาโตตุลาการ^{25 26} การพัฒนานี้สะท้อนถึงการปรับตัวให้เข้ากับความก้าวหน้าของอุตสาหกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป

2.4.3 สถานการณ์การใช้คณะกรรมการข้อพิพาทในประเทศไทย

²¹ IMAEG, "FIDIC 2024 Update," accessed June 20, 2025, <https://imaeg.net/files/36DF85C1-A97E-4204-BDE6-34F9A96F46C2.pdf>

²² Ellis Baker et al., *FIDIC Contracts: Law and Practice* (London: Informa Law from Routledge, 2019), 540-565.

²³ Jeremy Glover, and Simon Hughes, *Understanding the FIDIC Red Book: A Clause-by-Clause Commentary*, 4th ed. (London: Sweet & Maxwell, 2018), 450-480.

²⁴ Fédération Internationale des Ingénieurs-Conseils, *Conditions of Contract for Construction*, Clause 21.

²⁵ Dispute Resolution Board Foundation, *Dispute Board Manual: A Guide to Best Practices and Procedures* (Seattle: Dispute Resolution Board Foundation, 2019), 45-70.

²⁶ Chern, *Chern on Dispute Boards: Practice and Procedure*, 200-225.

ในประเทศไทย การใช้คณะกรรมการข้อพิพาทยังมีข้อจำกัดอยู่มาก^{27 28} เนื่องจากขาดการรับรองทางกฎหมายโดยตรง ทำให้ต้องอาศัยหลักเสรีภาพในการทำสัญญา ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 150 ซึ่งบัญญัติว่า “นิติกรรมใดมีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมาย เป็นการพ้นวิสัยหรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน นิติกรรมนั้นเป็นโมฆะ” ซึ่งหมายความว่าคู่สัญญาไม่เสรีภาพในการตกลงกำหนดกลไกระงับข้อพิพาทได้ทราบเท่าที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย²⁹ นอกจากนี้ ยังต้องเชื่อมโยงกับพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 ซึ่งรับรองการอนุญาโตตุลาการเป็นวิธีระงับข้อพิพาททางเลือกหลักในระบบกฎหมายไทย³⁰ การขาดกฎหมายเฉพาะทำให้การนำกลไกนี้มาใช้ยังไม่แพร่หลายเท่าที่ควร โดยเฉพาะในโครงการขนาดเล็ก

3. การวิเคราะห์ประเด็นสำคัญทางกฎหมาย

3.1 สถานะทางกฎหมายและกลไกการบังคับใช้

3.1.1 สถานะทางกฎหมายของคำวินิจฉัยคณะกรรมการชี้ขาดข้อพิพาท/คณะกรรมการทบทวนข้อพิพาทในประเทศไทย

ในระบบกฎหมายไทยปัจจุบัน การจัดตั้งคณะกรรมการชี้ขาดข้อพิพาท หรือคณะกรรมการทบทวนข้อพิพาทเกิดขึ้นจากการตกลงของคู่สัญญาเท่านั้น³¹ โดยไม่มีกฎหมายเฉพาะที่กำหนดสถานะ อำนาจหน้าที่ และกระบวนการทำงานของคณะกรรมการเหล่านี้อย่างชัดเจน ทำให้สถานะของคำวินิจฉัยที่ออกโดยคณะกรรมการชี้ขาดข้อพิพาท หรือคณะกรรมการทบทวนข้อพิพาทไม่เทียบเท่ากับคำสั่งศาล หรือคำชี้ขาดของคณะอนุญาโตตุลาการโดยอัตโนมัติ³² ตามหลักการของสหพันธรัฐสวิสที่ปรึกษานานาชาติ คำวินิจฉัยของคณะกรรมการชี้ขาดข้อพิพาทจะมีลักษณะเป็น ผูกพันแต่ไม่เป็นที่สุด (Binding But Not Final) กล่าวคือ มีผลผูกพันคู่สัญญาให้ต้องปฏิบัติตามในทันที แต่ยังไม่เป็นที่สุด คู่สัญญาที่ไม่พอใจคำวินิจฉัย

²⁷ โชคชัย เนตรงามสว่าง และอุกฤษฏ์ ศรพรหม, “คณะกรรมการข้อพิพาท (Dispute Board): ทางเลือกใหม่ของไทยในการบริหารจัดการข้อพิพาทงานก่อสร้าง?” สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2568, <https://thac.or.th/th/คณะกรรมการข้อพิพาท/>.

²⁸ โชคชัย เนตรงามสว่าง, และมณฑล อรรถพลยุคล, “การชี้ขาดข้อพิพาทเกี่ยวกับการชำระเงินตามสัญญาก่อสร้างในประเทศไทย,” 15-35.

²⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 150.

³⁰ พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545, มาตรา 11-15.

³¹ Fédération Internationale des Ingénieurs-Conseils, *Conditions of Contract for Construction*. (กำหนดการแจ้ง Notice of Dissatisfaction ภายใน 28 วัน).

³² สถาบันอนุญาโตตุลาการแห่งประเทศไทย.

สามารถแจ้งหนังสือแจ้งความไม่พอใจ (Notice of Dissatisfaction: NOD) เพื่อโต้แย้งคำวินิจฉัย และนำข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการอนุญาโตตุลาการได้ภายในระยะเวลา 28 วัน นับแต่วันที่ ได้รับคำวินิจฉัย³³ การขาดสถานะทางกฎหมายที่ชัดเจนทำให้เกิดความไม่แน่นอนในการนำไปปฏิบัติจริง

3.1.2 ลักษณะคำวินิจฉัยเบื้องต้น (ผูกพันแต่ไม่เป็นที่สุด)

ตามอนุประโยคที่ 21 ของสหพันธวิศวกรที่ปรึกษานานาชาติ ปี 2017 กำหนดให้ คณะกรรมการหลีกเลี่ยงและชี้ขาดข้อพิพาทต้องให้คำวินิจฉัยภายในระยะเวลา 84 วันนับแต่วันที่ ได้รับเรื่องร้องเรียน³⁴ คำวินิจฉัยนี้จะมีผลผูกพันคู่สัญญาชั่วคราว โดยคู่สัญญาต้องปฏิบัติตามทันที เพื่อให้โครงการก่อสร้างสามารถดำเนินต่อไปได้โดยไม่ต้องหยุดชะงัก ซึ่งเป็นหลักการสำคัญที่ช่วยรักษาความต่อเนื่องของโครงการ (Continuity of Project)³⁵ ในบริบทกฎหมายไทย หากคู่สัญญาตกลงให้คำวินิจฉัยของคณะกรรมการชี้ขาดข้อพิพาทเป็นส่วนหนึ่งของสัญญา คำวินิจฉัยดังกล่าวจะได้รับการคุ้มครอง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 368 ซึ่งบัญญัติเกี่ยวกับการปฏิบัติตามสัญญา³⁶ อย่างไรก็ตาม คำวินิจฉัยนี้ไม่สามารถนำไปบังคับคดีโดยตรงต่อศาลได้ แต่ต้องผ่านกระบวนการอนุญาโตตุลาการ ตามพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 มาตรา 40 ซึ่งกำหนดเกี่ยวกับการบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ³⁷ ความเชื่อมโยงนี้ช่วยเสริมความแข็งแกร่งให้กับกลไกแต่ยังคงทำให้กระบวนการซับซ้อน

3.1.3 กลไกการบังคับคดีตามคำวินิจฉัย

ในกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการชี้ขาดข้อพิพาท คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งสามารถนำเรื่องเข้าสู่กระบวนการอนุญาโตตุลาการเพื่อขอให้ยืนยันคำวินิจฉัยและบังคับให้ปฏิบัติตาม³⁸ เมื่อคณะอนุญาโตตุลาการมีคำชี้ขาดยืนยันคำวินิจฉัยของคณะกรรมการชี้ขาดข้อพิพาท คู่สัญญาสามารถนำคำชี้ขาดนั้นไปขอให้ศาลบังคับคดี ตาม

³³ FIDIC Red Book 2017, Sub-Clause 21.4.

³⁴ Fédération Internationale des Ingénieurs-Conseils, *General Conditions of Contract for Construction*, Clause 21.

³⁵ Howard Kennedy LLP, *FIDIC Cases Table: Quarterly Review of International Construction Law Decisions (June 2025)*. London: Howard Kennedy LLP, 2025.

³⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 368.

³⁷ พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545, มาตรา 40.

³⁸ Jeremy and Hughes, *Understanding the FIDIC Red Book: A Clause-by-Clause Commentary*, 500-525.

มาตรา 46 ของพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545³⁹ อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ กระบวนการนี้อาจใช้เวลาเพิ่มเติมอีก 6-12 เดือน ซึ่งทำให้ประสิทธิภาพของการใช้คณะกรรมการชี้ขาดข้อพิพาทในการระงับข้อพิพาทอย่างรวดเร็วลดลง⁴⁰ การพึ่งพากระบวนการอนุญาโตตุลาการจึงเป็นจุดอ่อนที่ต้องแก้ไข เพื่อเพิ่มความรวดเร็ว

3.1.4 ปัญหาคำวินิจฉัยที่ไม่มีสถานะเป็นคำชี้ขาดสุดท้าย

ในระบบกฎหมายไทย คำวินิจฉัยของคณะกรรมการชี้ขาดข้อพิพาทไม่มีสถานะเป็นคำชี้ขาดสุดท้าย เว้นแต่คู่ สัญญาจะตกลงกันอย่างชัดแจ้งให้คำวินิจฉัยมีผลเป็นที่สุดและผูกพัน (Final and Binding)⁴¹ หากไม่มีข้อตกลงดังกล่าว คู่สัญญาที่ไม่พอใจคำวินิจฉัยจะต้องดำเนินการฟ้องร้องต่อศาล หรือเข้าสู่กระบวนการอนุญาโตตุลาการ เพื่อขอให้มีการพิจารณาข้อพิพาทใหม่⁴² ซึ่งแตกต่างจากประเทศที่มีกฎหมายการชี้ขาดข้อพิพาทตามกฎหมายอย่างสิงคโปร์ ที่คำวินิจฉัยของผู้ชี้ขาดข้อพิพาท (Adjudicator) สามารถบังคับใช้ได้ทันทีภายใต้พระราชบัญญัติว่าด้วยความมั่นคงในการชำระเงิน และมีบทลงโทษทางอาญาสำหรับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตาม⁴³ ความแตกต่างนี้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนากฎหมายไทยให้ทันสมัยยิ่งขึ้น

3.2 ความเป็นอิสระและคุณสมบัติของคณะกรรมการ

3.2.1 หลักความเป็นอิสระและความเป็นกลาง

ความเป็นอิสระ (Independence) และความเป็นกลาง (Impartiality) ถือเป็นหัวใจสำคัญของกลไกคณะกรรมการชี้ขาดข้อพิพาท⁴⁴ เพื่อให้มั่นใจว่าคำวินิจฉัยที่ออกมาจะมีความยุติธรรมและได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย คณะกรรมการต้องปราศจากอคติ (Bias) และผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest) ซึ่งสอดคล้องกับหลักนิติธรรมสากล (Rule of Law) และหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ (Natural Justice)⁴⁵ การขาดความเป็นอิสระอาจนำไปสู่การดำเนิน

³⁹ พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545, มาตรา 46.

⁴⁰ พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545, มาตรา 40-44 (การคัดค้านและการบังคับตามคำชี้ขาดซึ่งต้องผ่านกระบวนการทางศาลและใช้เวลาเพิ่ม).

⁴¹ Kabine Law, "The Implications of Skipping FIDIC's Dispute Adjudication Board," accessed June 20, 2025, <https://www.kabinelaw.com/to-dab-or-not-to-dab/>

⁴² Chow Kok Fong, *Security of Payment and Construction Adjudication*, 2nd ed. (Singapore: LexisNexis, 2013).

⁴³ Building and Construction Industry Security of Payment Act (Singapore), Section 27.

⁴⁴ International Bar Association, *IBA Guidelines on Conflicts of Interest in International Arbitration* (London: IBA, 2024), 5-8.

⁴⁵ Peter Chapman, "The Use of Dispute Boards on Major Infrastructure Projects," *Turkish Commercial Law Review* 1, no. 3 (2015): 219-230.

การวินิจฉัยในชั้นศาล ส่งผลให้กระบวนการระงับข้อพิพาทล่าช้าและสูญเสียความน่าเชื่อถือ⁴⁶ หลักการนี้จึงต้องถูกยึดถืออย่างเคร่งครัดเพื่อรักษาความเที่ยงธรรมในระบบ

3.2.2 การเปิดเผยข้อมูลและการคัดค้านกรรมการ

สมาชิกของคณะกรรมการชี้ขาดข้อพิพาท หรือคณะกรรมการทบทวนข้อพิพาทต้องเป็นบุคคลที่มีความเป็นกลางและไม่มีส่วนได้เสียกับโครงการ หรือคู่สัญญา⁴⁷ ตามภาคผนวกเงื่อนไขทั่วไปของข้อตกลงคณะกรรมการข้อพิพาทของสหพันธ์วิศวกรที่ปรึกษานานาชาติ กำหนดให้สมาชิกคณะกรรมการต้องเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ใดๆ ที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งทางผลประโยชน์ หรืออคติ⁴⁸ ในประเทศไทย หลักการนี้ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 มาตรา 19 ที่กำหนดให้อนุญาโตตุลาการต้องเป็นผู้ที่มีความเป็นกลางและอิสระ⁴⁹ หากมีเหตุอันควรสงสัยถึงความเป็นกลาง หรืออิสระ คู่สัญญาสามารถคัดค้านการแต่งตั้ง หรือขอให้ถอดถอนกรรมการได้⁵⁰ กระบวนการนี้ช่วยป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นล่วงหน้า

3.2.3 ความเชี่ยวชาญเฉพาะทางของคณะกรรมการ

เนื่องจากข้อพิพาทในสัญญาก่อสร้างมีความซับซ้อนทั้งในด้านเทคนิค กฎหมาย และการบริหารโครงการ⁵¹ สมาชิกของคณะกรรมการชี้ขาดข้อพิพาท หรือคณะกรรมการทบทวนข้อพิพาทจึงควรมีความรู้ความเชี่ยวชาญที่หลากหลาย ครอบคลุมด้านกฎหมายก่อสร้าง วิศวกรรม สถาปัตยกรรม และการบริหารโครงการก่อสร้าง⁵² เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ปัญหาทางเทคนิคที่ซับซ้อน เช่น การคำนวณความล่าช้า (Delay Analysis) การประเมินค่าใช้จ่ายเพิ่ม (Cost Overrun) หรือการขยายระยะเวลา (Extension of Time)⁵³ ในประเทศไทย ผู้เชี่ยวชาญเหล่านี้มักมาจากวิศวกรที่ปรึกษาอาวุโส หนายความที่เชี่ยวชาญด้านกฎหมายก่อสร้าง หรืออาจารย์

⁴⁶ Djakhongir Saidov, "An International Convention on Expert Determination and Dispute Boards?" *International & Comparative Law Quarterly* 71, no. 3 (2022): 697-726.

⁴⁷ Fédération Internationale des Ingénieurs-Conseils, *President's List of Approved Dispute Adjudicators 2025* (Geneva: International Federation of Consulting Engineers (FIDIC), 2025).

⁴⁸ FIDIC, Appendix General Conditions of Dispute Board Agreement, 2017 Edition, Article 3.

⁴⁹ พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545, มาตรา 19. (ความเป็นกลางและความเป็นอิสระของอนุญาโตตุลาการ และการคัดค้าน).

⁵⁰ พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545, มาตรา 19..

⁵¹ Society of Construction Law, *Delay and Disruption Protocol*, 2nd ed. (London: SCL, 2017), 67-89.

⁵² สถาบันอนุญาโตตุลาการ, "ทำเนียบผู้ชี้ขาดและผู้ระงับข้อพิพาท (Find Arbitrators and Mediators)."

⁵³ Society of Construction Law, *Delay and Disruption Protocol*.

มหาวิทยาลัยที่มีประสบการณ์ในสาขาที่เกี่ยวข้อง⁵⁴ ความเชี่ยวชาญนี้เป็นกุญแจสำคัญในการให้คำวินิจฉัยที่ถูกต้องและเป็นธรรม

3.2.4 การพัฒนาบุคลากรและการรับรองคุณวุฒิ

สถาบันอนุญาโตตุลาการแห่งประเทศไทย (Thailand Arbitration Center: THAC) และสมาคมวิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ (วสท.) ได้จัดทำบัญชีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญที่ผ่านการรับรองคุณสมบัติ⁵⁵ และจัดการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการทำหน้าที่เป็นสมาชิกคณะกรรมการชี้ขาดข้อพิพาทหรือคณะกรรมการทบทวนข้อพิพาท⁵⁶ อย่างไรก็ตาม การขาดแคลนผู้เชี่ยวชาญที่มีคุณสมบัติเหมาะสมยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญ โดยเฉพาะสำหรับโครงการขนาดเล็กและกลางที่มีงบประมาณจำกัดในการว่าจ้างผู้เชี่ยวชาญ⁵⁷ การลงทุนในการพัฒนาบุคลากรจึงจำเป็น เพื่อรองรับความต้องการที่เพิ่มขึ้น

3.3 ประสิทธิภาพและความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ

3.3.1 ความรวดเร็วในการระงับข้อพิพาท

คณะกรรมการข้อพิพาทมีข้อได้เปรียบที่สำคัญในด้านความรวดเร็วเมื่อเปรียบเทียบกับกรฟ้องร้องคดีต่อศาล หรือการอนุญาโตตุลาการแบบดั้งเดิม⁵⁸ คณะกรรมการชี้ขาดข้อพิพาทสามารถให้คำวินิจฉัยภายใน 84 วันตามที่กำหนดในสหพันธวิศกรที่ปรึกษานานาชาติ ซึ่งช่วยให้โครงการก่อสร้างไม่ต้องหยุดชะงักเป็นเวลานาน⁵⁹ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทประเทศไทยที่การพิจารณาคดีในศาลใช้เวลาเฉลี่ย 1-2 ปีสำหรับศาลชั้นต้น และอาจยาวนานถึง 3-5 ปีหากมีการอุทธรณ์ไปถึงศาลฎีกา⁶⁰ คณะกรรมการข้อพิพาทสามารถลดระยะเวลานี้ลงได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยเน้นการป้องกันข้อพิพาทผ่านการประชุมติดตามความก้าวหน้า

⁵⁴ สถาบันอนุญาโตตุลาการ, “ทำเนียบผู้ชี้ขาดและผู้ประนอมข้อพิพาท (Find Arbitrators and Mediators),” สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2568, <https://thac.or.th/panelists>.

⁵⁵ สถาบันอนุญาโตตุลาการ และวิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทยฯ, “หลักสูตรฝึกอบรมและการรับรองผู้เชี่ยวชาญด้านการระงับข้อพิพาทงานก่อสร้าง,” สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2568, <https://thac.or.th/panelists>; <https://eit.or.th/training>.

⁵⁶ เรื่องเดียวกัน.

⁵⁷ สถาบันอนุญาโตตุลาการ, “ทำเนียบผู้ชี้ขาดและผู้ประนอมข้อพิพาท (Find Arbitrators and Mediators).”

⁵⁸ Fédération Internationale des Ingénieurs-Conseils, *Conditions of Contract for Construction*. (หน้าที่ของ DAAB ในการป้องกันข้อพิพาทผ่านการเยี่ยมชม/ประชุมโครงการอย่างสม่ำเสมอ).

⁵⁹ Chern, *Chern on Dispute Boards: Practice and Procedure*.

⁶⁰ Ibid.

ของโครงการอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งโดยทั่วไปจะจัดขึ้นทุกไตรมาส61 ความรวดเร็วนี้นำไปสู่การประหยัดต้นทุนโดยรวมของโครงการ

3.3.2 ต้นทุนและความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ

ค่าใช้จ่ายในการจัดตั้งและดำเนินการคณะกรรมการข้อพิพาทประกอบด้วยค่าตอบแทนคณะกรรมการ ค่าใช้จ่ายในการเดินทางและที่พัก และค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการ62โดยทั่วไปจะคิดเป็นประมาณร้อยละ 0.05-0.3 ของมูลค่าโครงการ ซึ่งต่ำกว่าค่าใช้จ่ายในการอนุญาตตุลาการหรือการฟ้องร้องคดีต่อศาลที่อาจสูงถึงร้อยละ 5-10 ของมูลค่าข้อพิพาท63 แม้ว่าในโครงการขนาดเล็กอาจดูเหมือนไม่คุ้มค่าในระยะสั้น แต่เมื่อพิจารณาประโยชน์ระยะยาวในการป้องกันความสูญเสียจากความล่าช้าของโครงการ การรักษาความสัมพันธ์ทางธุรกิจ และการลดความเสี่ยงทางการเงิน พบว่าคณะกรรมการข้อพิพาทให้ผลตอบแทนการลงทุนที่คุ้มค่า64 การวิเคราะห์ความคุ้มค่านี้ต้องพิจารณาทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ

3.3.3 ความเต็มใจและการยอมรับของคู่สัญญา

ประสิทธิภาพของคณะกรรมการข้อพิพาทขึ้นอยู่กับความเต็มใจของคู่สัญญาในการเคารพและปฏิบัติตามคำวินิจฉัย⁶⁵ หากคู่สัญญาไม่ให้ความร่วมมือ หรือไม่ปฏิบัติตามคำวินิจฉัย ก็จำเป็นต้องเข้าสู่กระบวนการอนุญาตตุลาการ หรือศาล ซึ่งทำให้ประโยชน์ของการใช้คณะกรรมการข้อพิพาทลดลง⁶⁶ ในประเทศไทย ความเต็มใจในการใช้กลไกนี้ยังอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากวัฒนธรรมองค์กรที่นิยมหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง (Conflict Avoidance Culture) และขาดความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ของกลไก⁶⁷ อย่างไรก็ตาม การผลักดันร่างกฎหมายใหม่และการสร้างความตระหนักรู้จะช่วยเพิ่มการยอมรับในอนาคต⁶⁸ การส่งเสริมการศึกษาและตัวอย่างความสำเร็จจะเป็นกุญแจในการเปลี่ยนแปลงนี้

⁶¹ Fédération Internationale des Ingénieurs-Conseils, Guidelines for the Appointment of an Adjudicator from the FIDIC President's List (Geneva: FIDIC, 2005)

⁶² Dispute Resolution Board Foundation, *Cost Study of DRB Programs* (Seattle: DRBF, 2024), 34-45.

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Dispute Resolution Board Foundation, *Cost Study of DRB Programs* (Seattle: DRBF, 2024).

⁶⁵ Ben Rigby and Andrew Mizner, "Roundtable: Dispute Boards in Construction and Infrastructure," *Commercial Dispute Resolution (CDR) Magazine*, January 2020, 45-52.

⁶⁶ โชคชัย เนตรงามสว่าง และอุกฤษฏ์ ศรพรหม, "คณะกรรมการข้อพิพาท (Dispute Board): ทางเลือกใหม่ของไทยในการบริหารจัดการข้อพิพาทงานก่อสร้าง?"

⁶⁷ Chern, *Chern on Dispute Boards: Practice and Procedure*.

⁶⁸ Donald Charrett, ed., *The International Application of FIDIC Contracts* (London: Routledge, 2019), 200-225.

กรณีศึกษาและประสบการณ์ในการจัดการในต่างประเทศนำเสนอตัวอย่างการนำคณะกรรมการชี้ขาดข้อพิพาทมาใช้อย่างประสบความสำเร็จ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับประเทศไทย โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียที่เผชิญปัญหาค้างกัน เช่น ความล่าช้าในการชำระเงินและข้อพิพาททางเทคนิค ซึ่งช่วยลดความสูญเสียทางเศรษฐกิจได้อย่างมีนัย⁶⁹

กรณีศึกษาจากภูมิภาคเอเชียเน้นย้ำถึงการปรับใช้กลไกนี้ในบริบทวัฒนธรรมและกฎหมายที่หลากหลาย โดยประเทศต่างๆ เช่น สิงคโปร์⁷⁰ มาเลเซีย⁷¹ และอินโดนีเซีย⁷² ได้พัฒนากฎหมายเฉพาะเพื่อสนับสนุนการระงับข้อพิพาทอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้อัตราการฟ้องร้องคดีลดลงและโครงการก่อสร้างดำเนินต่อเนื่อง

กรณีศึกษาจากประเทศอินโดนีเซีย⁷³ ในโครงการก่อสร้างเขื่อนขนาดใหญ่มูลค่ากว่า 500 ล้านดอลลาร์สหรัฐ แสดงให้เห็นว่าคณะกรรมการชี้ขาดข้อพิพาทสามารถแก้ไขปัญหาการชำระเงินค้างงานงวดได้รวดเร็วกว่าการฟ้องร้องคดีอย่างมีนัยสำคัญ ช่วยสร้างความมั่นใจให้กับนักลงทุนต่างชาติ

แม้ว่าประเทศไทยจะยังไม่มีคดีที่เกี่ยวข้องกับคณะกรรมการชี้ขาดข้อพิพาทโดยตรงที่ถูกนำขึ้นสู่ศาล แต่ตัวอย่างจากโครงการที่ใช้สัญญาสหพันธ์วิศวกรที่ปรึกษานานาชาติในภูมิภาคเอเชีย สามารถให้บทเรียนที่มีคุณค่า⁷⁴ ตัวอย่างเช่น ในประเทศอินโดนีเซีย โครงการก่อสร้างเขื่อนขนาดใหญ่มูลค่ากว่า 500 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ได้ใช้คณะกรรมการชี้ขาดข้อพิพาทในการระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับการชำระเงินค้างงานงวด⁷⁵ คณะกรรมการชี้ขาดข้อพิพาทสามารถให้คำวินิจฉัยได้รวดเร็วกว่าการฟ้องร้องคดีอย่างมีนัยสำคัญ และช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายของ

⁶⁹ Asian Development Bank, "Rethinking Dispute Resolution in Infrastructure Projects," accessed June 20, 2025, <https://seads.adb.org/articles/rethinking-dispute-resolution-infrastructure-projects>.

⁷⁰ Building and Construction Industry Security of Payment Act 2004 (Singapore); Construction Industry Payment and Adjudication Act 2012 (CIPAA) (Malaysia).

⁷¹ Asian International Arbitration Centre (AIAC), *AIAC CIPAA Report 2023* (Kuala Lumpur: AIAC, 2023).; CIPAA 2012 กำหนดให้คำวินิจฉัยมีผลผูกพันชั่วคราว (temporary finality) บังคับได้จนกว่าจะถูกเพิกถอนหรือมีการระงับข้อพิพาทขั้นสุดท้าย.

⁷² Ministry of Public Works and Housing (Indonesia), Regulation No. 11 of 2021 regarding Procedures for Dispute Adjudication Boards.

⁷³ Ministry of Public Works and Housing (Indonesia), Regulation No. 11 of 2021 regarding Procedures for Dispute Adjudication Boards.

⁷⁴ Ministry of Public Works and Housing (Indonesia), Regulation No. 11 of 2021 regarding Procedures for Dispute Adjudication Boards.

⁷⁵ Ministry of Public Works and Housing (Indonesia), Regulation No. 11 of 2021 regarding Procedure and Technical Guidelines for Construction Dispute Adjudication Board. Jakarta: Ministry of Public Works and Housing, 2021.

โครงการ⁷⁶ กรณีนี้แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการรักษาความต่อเนื่องของโครงการขนาดใหญ่

กรณีศึกษาจากประเทศมาเลเซีย

ในประเทศมาเลเซีย ซึ่งมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการชำระเงินและการชำระข้อพิพาทในอุตสาหกรรมก่อสร้าง (Construction Industry Payment and Adjudication Act: CIPAA) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 พบว่าการชำระข้อพิพาทตามกฎหมายช่วยให้ข้อพิพาทเรื่องการชำระเงินได้รับการวินิจฉัยอย่างรวดเร็วภายในกรอบเวลาที่กฎหมายกำหนด⁷⁷ และคำวินิจฉัยมีผลผูกพันบังคับได้ทันที (แม้ว่ากรณีจะยังนำข้อพิพาทไปสู่ศาลหรืออนุญาโตตุลาการต่อไปได้)⁷⁸ ความสำเร็จนี้เกิดจากการมีกฎหมายที่ชัดเจน กระบวนการที่รวดเร็ว และบทลงโทษที่เข้มงวดสำหรับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตาม⁷⁹ กรณีนี้เป็นแบบอย่างที่ดีในการพัฒนากฎหมายที่สนับสนุนอุตสาหกรรม

4. แผนการดำเนินการสำหรับประเทศไทย

จากกรณีศึกษาข้างต้น ประเทศไทยสามารถนำบทเรียนมาปรับใช้ได้หลายประการในแผนระยะสั้น⁸⁰ ประการแรก การมีกฎหมายเฉพาะที่รองรับการชำระข้อพิพาทตามกฎหมายจะช่วยสร้างความมั่นใจให้กับผู้ใช้กลไกนี้⁸¹ ประการที่สอง การกำหนดระยะเวลาที่ชัดเจนและบทลงโทษสำหรับการไม่ปฏิบัติตามจะเพิ่มประสิทธิภาพของกลไก⁸² ประการที่สาม การสร้างความตระหนักรู้และการฝึกอบรมบุคลากรอย่างต่อเนื่องจะช่วยพัฒนาความพร้อมของอุตสาหกรรม⁸³ บทเรียนเหล่านี้สามารถนำไปสู่การปรับปรุงระบบกฎหมายไทยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

⁷⁶ Ministry of Public Works and Housing (Indonesia), Regulation No. 11 of 2021 regarding Procedures for Dispute Adjudication Boards.

⁷⁷ Asian International Arbitration Centre, *AIAC CIPAA Report 2023*.

⁷⁸ Ibid..

⁷⁹ Asian International Arbitration Centre, *AIAC CIPAA Report 2023*.; CIPAA 2012 กำหนดให้คำวินิจฉัยมีผลผูกพันชั่วคราว (temporary finality) บังคับได้จนกว่าจะถูกเพิกถอนหรือมีการระงับข้อพิพาทขั้นสุดท้าย.

⁸⁰ กัมพล กิตติพงษ์พัฒนา, *การระงับข้อพิพาทงานก่อสร้างโดย DAAB (Dispute Resolution by DAAB)* (กรุงเทพฯ: ชมรมนักกฎหมายก่อสร้าง, 2564).

⁸¹ โชคชัย เนตรงามสว่าง, และมณฑล อรรถบิลยุคล, "การชำระข้อพิพาทเกี่ยวกับการชำระเงินตามสัญญาก่อสร้างในประเทศไทย," 15-35.

⁸² Chern, *Chern on Dispute Boards: Practice and Procedure*.

⁸³ สถาบันอนุญาโตตุลาการ และวิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทยฯ, "หลักสูตรฝึกอบรมและการรับรองผู้เชี่ยวชาญด้านการระงับข้อพิพาทงานก่อสร้าง." ส

4.1 ร่างกฎหมายและแนวโน้มการพัฒนาในอนาคต

ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับการชำระเงินในสัญญาก่อสร้าง ซึ่งเสนอโดยสถาบันอนุญาโตตุลาการแห่งประเทศไทย (Thailand Arbitration Center: THAC) และอยู่ในขั้นตอนการพิจารณาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2565-2568⁸⁴ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำการชี้ขาดข้อพิพาทตามกฎหมายมาใช้ในประเทศไทย ซึ่งจะเป็นก้าวสำคัญในการรับรองคณะกรรมการข้อพิพาทอย่างเป็นทางการ⁸⁵ ร่างกฎหมายนี้กำหนดให้คำวินิจฉัยของผู้ชี้ขาดข้อพิพาทมีผลผูกพันทันทีและสามารถบังคับใช้ได้โดยไม่ต้องรอคำสั่งศาล⁸⁶ โดยกำหนดให้สถาบันอนุญาโตตุลาการแห่งประเทศไทย (Thailand Arbitration Center: THAC) เป็นหน่วยงานหลักในการบริหารจัดการกระบวนการชี้ขาดข้อพิพาท⁸⁷ ร่างกฎหมายนี้จะช่วยแก้ปัญหาความล่าช้าในการชำระเงินซึ่งเป็นสาเหตุหลักของข้อพิพาท อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดสำคัญของร่างกฎหมายฉบับนี้คือการมุ่งเน้นเฉพาะข้อพิพาทด้านการชำระเงินเท่านั้น ทั้งที่ในความเป็นจริงข้อพิพาทในสัญญาก่อสร้างมีความหลากหลาย เช่น ข้อพิพาทด้านคุณภาพงาน การขยายระยะเวลา การเปลี่ยนแปลงงานหรือการเรียกร้องค่าเสียหาย ดังนั้น จึงควรพิจารณาขยายขอบเขตให้ครอบคลุมข้อพิพาททุกประเภท เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลอย่างสหพันธ์วิศวกรที่ปรึกษานานาชาติ (The Fédération Internationale Des Ingénieurs-Conseils: FIDIC) และประเทศชั้นนำในภูมิภาค

⁸⁴ สถาบันอนุญาโตตุลาการแห่งประเทศไทย, ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับการชำระเงินในสัญญาก่อสร้าง (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2567) (กรุงเทพฯ: สถาบันอนุญาโตตุลาการ, 2567).

⁸⁵ Fédération Internationale des Ingénieurs-Conseils, *Conditions of Contract for Construction*; ประกอบกับร่างพระราชบัญญัติการระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับการชำระเงินในงานก่อสร้าง (ฉบับ THAC).

⁸⁶ ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับการชำระเงินในสัญญาก่อสร้าง, มาตรา 35..

⁸⁷ ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับการชำระเงินในสัญญาก่อสร้าง, มาตรา 8-12

ตาราง 1 แสดงการเปรียบเทียบระหว่างสถานะปัจจุบันและอนาคต⁸⁸

ประเด็น	ไทย (ปัจจุบัน)	ไทย (หาร่าง พ.ร.บ. ผ่าน)	สิงคโปร์ (ปัจจุบัน)
สถานะกฎหมาย	อาศัยข้อตกลงในสัญญา ไม่มีพื้นฐานตามกฎหมาย (no statutory basis)	มีการชี้ขาดข้อพิพาทตามกฎหมาย (statutory adjudication)	พระราชบัญญัติว่าด้วยความมั่นคงในการชำระเงิน (Security of Payment Act) (ผูกพันทันที)
เวลารับข้อพิพาท	84 วัน + อนุญาตตุลาการ 6-12 เดือน	28-45 วัน	14-28 วัน
การบังคับใช้	ผ่านศาล/อนุญาตตุลาการ	บังคับใช้ได้ทันที	บังคับทันทีมีบทลงโทษทางอาญา
ค่าใช้จ่าย	สูง (ร้อยละ 0.3-0.5 ของมูลค่าโครงการ)	ปานกลาง (ร้อยละ 0.1-0.3)	ต่ำ (ร้อยละ 0.05-0.2)
อัตราการทำปฏิบัติตาม	ต่ำ (ประมาณร้อยละ 40-50)	คาดว่าจะปานกลาง (ร้อยละ 60-70)	สูง (มากกว่าร้อยละ 85)

หมายเหตุ: ขอบเขตปัจจุบันจำกัดเฉพาะข้อพิพาทด้านการชำระเงิน ควรขยายให้ครอบคลุมทุกประเภทข้อพิพาท

4.2 แนวโน้มและการพัฒนาในอนาคตของกลไกคณะกรรมการข้อพิพาทในประเทศไทย

กลไกคณะกรรมการชี้ขาดข้อพิพาท (Dispute Adjudication Board: DAB) และคณะกรรมการทบทวนข้อพิพาท (Dispute Review Board: DRB) ในประเทศไทยยังคงยึดโยงกับหลักเสรีภาพในการทำสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 150 โดยปราศจากกรอบกฎหมายเฉพาะที่กำหนดสถานะทางกฎหมายและกลไกบังคับคดีทันที ทำให้คำวินิจฉัยมีผลผูกพันชั่วคราวแต่ต้องเชื่อมโยงกับกระบวนการอนุญาตตุลาการตามพระราชบัญญัติอนุญาตตุลาการ พ.ศ. 2545 เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ. การขาดฐานะทางกฎหมายดังกล่าวก่อให้เกิดความไม่แน่นอนในการปฏิบัติ โดยเฉพาะในโครงการก่อสร้างขนาดใหญ่ที่ต้องเผชิญข้อพิพาทซับซ้อน เช่น ความล่าช้าในการชำระเงินหรือการขยายระยะเวลาโครงการ ซึ่งมักนำไปสู่การฟ้องร้องศาลที่ยืดเยื้อ 6-12 เดือนเพิ่มเติม

ดังนั้นร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับการชำระเงินในสัญญาก่อสร้าง ซึ่งสถาบันอนุญาตตุลาการแห่งประเทศไทย (Thailand Arbitration Center: THAC) เสนอและอยู่ในขั้นตอนพิจารณาตั้งแต่ พ.ศ. 2565-2568 แสดงถึงความพยายามในการนำ

⁸⁸ Chem, *Chem on Dispute Boards: Practice and Procedure*.

การชี้ขาดข้อพิพาทตามกฎหมาย (Statutory Adjudication) มาใช้ โดยกำหนดให้คำวินิจฉัยมีผลผูกพันทันทีภายใน 28-45 วัน และมอบหมายสถาบันอนุญาโตตุลาการแห่งประเทศไทย (Thailand Arbitration Center: THAC) เป็นหน่วยงานบริหารจัดการหลัก. อย่างไรก็ตาม ขอบเขตจำกัดเฉพาะข้อพิพาทด้านการชำระเงิน ไม่ครอบคลุมประเด็นอื่น เช่น คุณภาพงานหรือค่าเสียหาย ซึ่งขัดแย้งกับมาตรฐานสากลอย่าง สหพันธ์วิศวกรที่ปรึกษานานาชาติ (The Fédération Internationale Des Ingénieurs-Conseils: FIDIC) ที่ครอบคลุมทุกข้อพิพาท เพื่อรักษาความต่อเนื่องของโครงการ (Continuity of Project). การขยายขอบเขตดังกล่าวจะเพิ่มประสิทธิภาพลดต้นทุนจาก 0.3-0.5% ของมูลค่าโครงการ และยกระดับอัตราการปฏิบัติตามคำวินิจฉัยจาก 40-50% เป็น 60-70%

4.3 การประเมินสถานการณ์ปัจจุบันและความเป็นไปได้ในระยะใกล้

ในบริบทของระบบกฎหมายไทย การพัฒนากลไกคณะกรรมการชี้ขาดข้อพิพาท (Dispute Adjudication Board: DAB) และคณะกรรมการทบทวนข้อพิพาท (Dispute Review Board: DRB) ยังคงอาศัยกรอบสัญญาที่ตกลงกันระหว่างคู่สัญญาเป็นหลัก โดยขาดการสนับสนุนจากกฎหมายเฉพาะเจาะจงที่ทำให้กลไกนี้มีสถานะทางกฎหมายที่ชัดเจนและสามารถบังคับใช้ได้อย่างรวดเร็ว จากข้อมูลล่าสุดในปี พ.ศ. 2568 (ค.ศ. 2025) ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับการชำระเงินในสัญญาก่อสร้าง ซึ่งเสนอโดยสถาบันอนุญาโตตุลาการแห่งประเทศไทย (Thailand Arbitration Center: THAC) ยังคงอยู่ในขั้นตอนการพิจารณาและหารือ โดยไม่มีรายงานการผ่านเป็นกฎหมายอย่างเป็นทางการ⁸⁹ การชะลอตัวนี้สะท้อนถึงความซับซ้อนในการปรับกฎหมายให้สอดคล้องกับบริบทเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทย ซึ่งเน้นการหลีกเลี่ยงความขัดแย้งมากกว่าการชี้ขาดอย่างรวดเร็ว⁹⁰ หากร่างกฎหมายนี้ได้รับการพิจารณาอย่างเร่งด่วน อาจนำไปสู่การยกระดับกลไกคณะกรรมการข้อพิพาทให้มีประสิทธิภาพเทียบเท่ากับประเทศเพื่อนบ้านอย่างสิงคโปร์และมาเลเซีย ซึ่งมีกฎหมาย statutory adjudication ที่ช่วยลดระยะเวลาการระงับข้อพิพาทลงอย่างมีนัยสำคัญ

⁸⁹ สถาบันอนุญาโตตุลาการ, ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับการชำระเงินในสัญญาก่อสร้าง (ร่างพระราชบัญญัติรับฟังความคิดเห็นสาธารณะ พ.ศ. 2568) (กรุงเทพฯ: สถาบันอนุญาโตตุลาการ, 2568), 1-15.

⁹⁰ Building and Construction Industry Security of Payment Act 2004 (Singapore); Construction Industry Payment and Adjudication Act 2012 (CIPAA) (Malaysia).

4.4 การบูรณาการเทคโนโลยีและแนวโน้มดิจิทัลในกระบวนการระงับข้อพิพาท

แนวโน้มสำคัญในอนาคตคือการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในกลไกคณะกรรมการข้อพิพาท โดยเฉพาะระบบการระงับข้อพิพาททางออนไลน์ (Online Dispute Resolution: ODR) (ซึ่งต่อไปนี้จะเรียกว่า “การระงับข้อพิพาททางออนไลน์”) ซึ่งสามารถรองรับการทำงานของคณะกรรมการชี้ขาดข้อพิพาทและคณะกรรมการทบทวนข้อพิพาทได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเช่น การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในการจัดการเอกสาร การประชุมทางไกล และการวิเคราะห์ข้อมูลข้อพิพาทด้วยปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) จะช่วยลดค่าใช้จ่ายและเวลา⁹¹ ในประเทศไทย การพัฒนานี้สอดคล้องกับนโยบายเศรษฐกิจดิจิทัลของรัฐบาลซึ่งมุ่งส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในภาคอุตสาหกรรมก่อสร้าง หากมีการระงับข้อพิพาททางออนไลน์เข้ากับพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 อาจทำให้กลไกนี้เข้าถึงได้ง่ายขึ้นสำหรับโครงการขนาดเล็กและกลาง ซึ่งปัจจุบันยังเผชิญอุปสรรคด้านต้นทุนและความเชี่ยวชาญ นอกจากนี้ แนวโน้มนี้ยังอาจเชื่อมโยงกับมาตรฐานสากลอย่างสหพันธ์วิศวกรที่ปรึกษานานาชาติ (The Fédération Internationale Des Ingénieurs-Conseils: FIDIC) รุ่นใหม่ที่เน้นการหลีกเลี่ยงข้อพิพาทเชิงรุกผ่านเครื่องมือดิจิทัล

4.5 การเปรียบเทียบกับพัฒนาการในภูมิภาคเอเชียและบทเรียนที่ได้

เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศในภูมิภาคเอเชีย เช่น สิงคโปร์ที่มีพระราชบัญญัติว่าด้วยความมั่นคงในการชำระเงินในอุตสาหกรรมก่อสร้างและอาคาร (Building and Construction Industry Security of Payment Act: SOP Act) ซึ่งบังคับใช้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 และมาเลเซียที่มีพระราชบัญญัติว่าด้วยการชำระเงินและการชี้ขาดข้อพิพาทในอุตสาหกรรมก่อสร้าง (Construction Industry Payment and Adjudication Act: CIPAA Act) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557^{92 93} พบว่าประเทศไทยยังตามหลังในด้านการมีกฎหมายเฉพาะที่ทำให้คำวินิจฉัยของคณะกรรมการมีผลผูกพันทันทีโดยไม่ต้องพึ่งพาอนุญาโตตุลาการ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาในประเทศไทยมีจุดแข็งในด้านการผสมผสานวัฒนธรรมการไกล่เกลี่ยแบบไทย ซึ่งอาจนำไปสู่รูปแบบผสม (Hybrid Model) ที่รวมการหลีกเลี่ยงข้อพิพาท (Dispute Avoidance) เข้ากับการชี้ขาดอย่างรวดเร็ว⁹⁴ ในอนาคต หากมีการแลกเปลี่ยนความรู้กับประเทศในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (Association of Southeast Asian Nations: ASEAN) ผ่านเวทีอย่างสหพันธ์

⁹¹ ASEAN Secretariat. *ASEAN Guidelines on Online Dispute Resolution (ODR)* (Jakarta: ASEAN Secretariat, 2022).

⁹² Fong, *Security of Payment and Construction Adjudication*.

⁹³ Construction Industry Payment and Adjudication Act 2012 (CIPAA) (Malaysia).

⁹⁴ ศักดิ์ชาย สุนทรธนาภิรมย์, *การนำการระงับข้อพิพาททางเลือกมาใช้ในคดีสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย* (รายงานการวิจัย) (มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2561).

อนุญาตให้ตุลาการเอเชีย อาจช่วยเร่งการพัฒนามาตรฐานร่วมกัน โดยเฉพาะในโครงการข้ามพรมแดนที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่

4.6 อนาคตและโอกาสในการยกระดับอุตสาหกรรมก่อสร้างไทย

สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในอนาคตคือการขาดแคลนบุคลากรผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ทั้งด้านกฎหมายและเทคนิคก่อสร้าง ซึ่งอาจแก้ไขได้ด้วยการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถาบันอนุญาตให้ตุลาการแห่งประเทศไทย สมาคมวิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ (วสท.) และสถาบันการศึกษา เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม⁹⁵ นอกจากนี้ โอกาสจากการฟื้นตัวเศรษฐกิจหลังวิกฤตอาจนำไปสู่การนำร่องกลไกคณะกรรมการข้อพิพาทในโครงการภาครัฐขนาดใหญ่ เช่น โครงการระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) ซึ่งจะช่วยให้ระบบการขนส่งและข้อมูลเพื่อปรับปรุงระบบ⁹⁶ โดยรวมแล้ว แนวโน้มการพัฒนาจะช่วยเสริมความแข็งแกร่งให้กับอุตสาหกรรมก่อสร้างไทย ทำให้เกิดความมั่นใจทางเศรษฐกิจและดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศมากขึ้น ในขณะที่ยังคงรักษาคุณลักษณะเฉพาะของระบบกฎหมายไทยที่เน้นความยุติธรรมและความยั่งยืน⁹⁷

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า แม้ประเทศไทยจะยังขาดกฎหมายเฉพาะที่รองรับคณะกรรมการข้อพิพาท/คณะกรรมการทบทวนข้อพิพาทอย่างชัดเจน แต่กลไกนี้มีศักยภาพสูงในการช่วยระงับข้อพิพาทในสัญญาก่อสร้างได้อย่างมีประสิทธิภาพ⁹⁸ โดยอาศัยกรอบสัญญาสหพันธ์วิศวกรที่ปรึกษานานาชาติและเชื่อมโยงกับพระราชบัญญัติอนุญาตให้ตุลาการ พ.ศ. 2545 อย่างไรก็ตาม การขาดกฎหมายเฉพาะทำให้เกิดความไม่แน่นอนในการบังคับใช้และลดความเชื่อมั่นของผู้ใช้⁹⁹ การศึกษานี้เน้นย้ำถึงความจำเป็นในการปฏิรูประบบกฎหมายเพื่อรองรับการเติบโตของอุตสาหกรรม

⁹⁵ เรื่องเดียวกัน.

⁹⁶ โครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) อาจเป็นโอกาสในการนำกลไกคณะกรรมการข้อพิพาทมาใช้ในทางปฏิบัติและจัดเก็บข้อมูล; ดู ศักดิ์ชัย สุนทรธนาภิรมย์, *การนำการระงับข้อพิพาททางเลือกมาใช้ในคดีสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย* (รายงานการวิจัย) (มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2561).

⁹⁷ สถาบันอนุญาตให้ตุลาการ, วิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทยฯ และสถาบันการศึกษา, “ความร่วมมือในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายและเทคนิคงานก่อสร้าง,” สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2568, <https://thac.or.th/panelists>.

⁹⁸ โชคชัย เนตรงามสว่าง และอุกฤษฏ์ ศรพรหม, “คณะกรรมการข้อพิพาท (Dispute Board): ทางเลือกใหม่ของไทยในการบริหารจัดการข้อพิพาทงานก่อสร้าง?”

⁹⁹ กัมพล กิตติพิพัฒน์พัฒนา, โชคชัย เนตรงามสว่าง และอุกฤษฏ์ ศรพรหม, “การจ่ายเงินค่าจ้างล่าช้าและการไม่จ่ายเงินค่าจ้างของผู้ว่าจ้างในสัญญาจ้างก่อสร้างภาครัฐตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560,” *วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และนวัตกรรม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์* 1, 1 (2565): 46-58.

5.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาในอนาคต

บทความนี้มีส่วนสนับสนุนองค์ความรู้ทางนิติศาสตร์โดยเสนอการปรับการชี้ขาดข้อพิพาทตามกฎหมายให้เหมาะสมกับบริบทและวัฒนธรรมไทย¹⁰⁰ ซึ่งแตกต่างจากประเทศอื่นโดยเน้นการป้องกันข้อพิพาทเชิงรุก (Proactive Dispute Avoidance) มากกว่าการชี้ขาดข้อพิพาท เพื่อสนับสนุนการฟื้นฟูเศรษฐกิจหลังวิกฤต¹⁰¹ การเร่งรัดและปรับปรุงร่างพระราชบัญญัติการระงับข้อพิพาทฯ ให้ขยายขอบเขตครอบคลุมข้อพิพาททุกประเภทในสัญญาก่อสร้าง ไม่จำกัดเฉพาะข้อพิพาทด้านการชำระเงิน เพื่อให้เป็นกฎหมายที่ครอบคลุมและตอบสนองความต้องการของอุตสาหกรรมอย่างแท้จริง รวมทั้งสอดคล้องกับแนวปฏิบัติสากลและเพิ่มความน่าเชื่อถือในสายตานักลงทุนต่างชาติ ส่งเสริมการฝึกอบรมผู้เชี่ยวชาญผ่านสถาบันอนุญาโตตุลาการแห่งประเทศไทยและสมาคมวิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ กำหนดมาตรฐานสัญญาแห่งชาติเพื่อลดข้อพิพาท และรวมการใช้คณะกรรมการข้อพิพาทในโครงการภาครัฐเพื่อเป็นแบบอย่าง¹⁰² การปรับปรุงนี้จะเพิ่มความน่าเชื่อถือและความเป็นมืออาชีพให้กับอุตสาหกรรมก่อสร้างไทย โดยเชื่อมโยงกับโครงการระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) และโครงการโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ในปี พ.ศ. 2568¹⁰³ เพื่อสร้างผลกระทบเชิงนโยบายที่ช่วยเพิ่มความมั่นใจให้กับนักลงทุนทั้งในและต่างประเทศ¹⁰⁴ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืนของประเทศไทยในระยะยาว¹⁰⁵

¹⁰⁰ โชคชัย เนตรงามสว่าง, และมณฑล อรรถพลยุคล, “การชี้ขาดข้อพิพาทเกี่ยวกับการชำระเงินตามสัญญาก่อสร้างในประเทศไทย,” 15-35.

¹⁰¹ International Federation of Consulting Engineers. *Conditions of Contract for Construction: For Building and Engineering Works Designed by the Employer*. 2nd ed. Geneva: FIDIC, (2017). ซึ่งกำหนดให้คณะกรรมการ DAAB ทำหน้าที่ป้องกันข้อพิพาท (Dispute Avoidance); ประกอบกับร่างพระราชบัญญัติการระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับการชำระเงินในงานก่อสร้าง (ฉบับ THAC).

¹⁰² สถาบันอนุญาโตตุลาการ, ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับการชำระเงินตามสัญญางานก่อสร้าง (ฉบับ THAC).

¹⁰³ Asian Development Bank (SEADS), “Rethinking Dispute Resolution in Infrastructure Projects.”

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, รายงานภาวะเศรษฐกิจไทยและทิศทางการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน.; บทความวิชาการชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เพื่อใช้สำเร็จการศึกษา เรื่อง ‘การศึกษากฎเกณฑ์คณะกรรมการระงับข้อพิพาทในสัญญาก่อสร้างไทย: สภาพปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนา’ โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกียรติพร อำไพ และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ศาสตราจารย์ ดร.สทนต์ รัตนไพจิตร”

References

- Areeya Watthanasaythong. “Pre-Arbitration Process: A Study of the Binding Effect on Parties Agreeing to Use the DAAB in Construction Contracts.” Master’s thesis, Chulalongkorn University, 2023. [In Thai]
- ASEAN Secretariat. *ASEAN Guidelines on Online Dispute Resolution (ODR)*. Jakarta: ASEAN Secretariat, 2022.
- Asian Development Bank (SEADS). “Rethinking Dispute Resolution in Infrastructure Projects.” Accessed June 20, 2025. <https://seads.adb.org/articles/rethinking-dispute-resolution-infrastructure-projects>.
- Asian Development Bank. *Infrastructure Finance in Thailand: Challenges and Opportunities*. Manila: ADB, 2024.
- Asian International Arbitration Centre. *AIAC CIPAA Report 2023*. Kuala Lumpur: AIAC, 2023.
- Atkin Chambers. *Hudson’s Building and Engineering Contracts*. 14th ed. London: Sweet & Maxwell, 2020.
- Baker, Ellis, Ben Mellors, Scott Chamlers, and Anthony Lavers. *FIDIC Contracts: Law and Practice*. London: Informa Law from Routledge, 2019.
- Bank of Thailand. *Monetary Policy Report, January 2025*. Bangkok: Bank of Thailand, 2025. [In Thai]
- Chapman, Peter. “The Use of Dispute Boards on Major Infrastructure Projects.” *Turkish Commercial Law Review* 1, no. 3 (2015): 219–30.
- Charrett, Donald, ed. *The International Application of FIDIC Contracts*. London: Routledge, 2019.
- Chartered Institute of Arbitrators. *Guidelines on the Use of AI in Arbitration*. London: CIArb, 2025.
- Chern, Cyril. *Chern on Dispute Boards: Practice and Procedure*. 4th ed. London: Informa Law from Routledge, 2019.

- Chokchai Netngamsawang and Ukrit Sornprom. “Khana Kammakan Kho Phiphat (Dispute Board): Thang Lueak Mai khong Thai nai kan Borihan Chatkan Kho Phiphat Ngan Kosang? [The Dispute Board: A New Alternative for Thailand in Managing Construction Disputes?].” Accessed June 20, 2025. <https://thac.or.th/th/คณะกรรมการข้อพิพาท/>. [In Thai]
- Chokechai Netngamsawang and Monthon Atthaboonyakul. “Adjudication of Payment Disputes in Construction Contracts in Thailand.” *Legal Journal* 2, no. 1 (2025): 15–35. [In Thai]
- Chow, Kok Fong. *Security of Payment and Construction Adjudication*. 2nd ed. Singapore: LexisNexis, 2013.
- Dispute Resolution Board Foundation. *Cost Study of DRB Programs*. Seattle: DRBF, 2024.
- Dispute Resolution Board Foundation. *Dispute Board Manual: A Guide to Best Practices and Procedures*. Seattle: Dispute Resolution Board Foundation, 2019.
- Fédération Internationale des Ingénieurs-Conseils. *Conditions of Contract for Construction*. 2nd ed. Geneva: FIDIC, 2017.
- Fédération Internationale des Ingénieurs-Conseils. *Guidelines for the Appointment of an Adjudicator from the FIDIC President’s List*. Geneva: FIDIC, 2005.
- Fédération Internationale des Ingénieurs-Conseils. *President’s List of Approved Dispute Adjudicators 2025*. Geneva: International Federation of Consulting Engineers (FIDIC), 2025.
- Gerber, Paula, and Brennan Ong. *Best Practice in Construction Disputes*. London: LexisNexis Butterworths, 2013.
- Glover, Jeremy, and Simon Hughes. *Understanding the FIDIC Red Book: A Clause-by-Clause Commentary*. 4th ed. London: Sweet & Maxwell, 2018.
- Howard Kennedy LLP. *FIDIC Cases Table: Quarterly Review of International Construction Law Decisions (June 2025)*. London: Howard Kennedy LLP, 2025.
- IAMAEG. “FIDIC 2024 Update.” Accessed June 20, 2025. <https://iamaeg.net/files/36DF85C1-A97E-4204-BDE6-34F9A96F46C2.pdf>.

International Bar Association. *IBA Guidelines on Conflicts of Interest in International Arbitration*. London: IBA, 2024.

International Bar Association. "Thailand – Proposed Law Relating to Payment Disputes Under Construction Contracts." Accessed June 20, 2025. <https://www.ibanet.org/clint-december-2022-feature-2thaigov.go.th>.

International Federation of Consulting Engineers. *Conditions of Contract for Construction: For Building and Engineering Works Designed by the Employer*. 2nd ed. Geneva: FIDIC, 2017.

Kabine Law. "The Implications of Skipping FIDIC's Dispute Adjudication Board." Accessed June 20, 2025. <https://www.kabinelaw.com/to-dab-or-not-to-dab/>.

Kampol Kittipongpattana. *Dispute Resolution by DAAB*. Bangkok: Construction Lawyers' Association, 2021. [In Thai]

Kampol Kittipongpattana, Chokchai Netngamsawang, and Ukrit Sornprom. "Late Payment and Non-Payment by Employers in Public Construction Contracts under the Public Procurement and Supplies Management Act B.E. 2560." *Journal of Humanities, Social Sciences, and Innovation, Kalasin University* 1, no. 1 (2022): 46–58. [In Thai]

Ministry of Public Works and Housing (Indonesia). *Regulation No. 11 of 2021 regarding Procedures for Dispute Adjudication Boards*. Jakarta: PUPR, 2021.

Nishimura & Asahi. "Statutory Adjudication in Thailand." Accessed June 20, 2025. <https://www.nishimura.com/en/knowledge/newsletters/20221114-92096>.

Office of the National Economic and Social Development Council. *Report on Thai Economic Conditions, First Quarter 2025*. Bangkok: NESDC, 2025. [In Thai]

Office of the National Economic and Social Development Council. *Thailand Economic Situation Report, Q1 2025*. Bangkok: NESDC, 2025. [In Thai]

Owen, Gwyn, and Brian Totterdill. *Dispute Boards: Procedures and Practice*. London: Thomas Telford, 2008.

ResearchGate. "Acceptance of FIDIC Standard Contract in an Asian Country: A Survey in Thailand." Accessed June 20, 2025. <https://www.researchgate.net/publication/233401191>.

- Rigby, Ben, and Andrew Mizner. "Roundtable: Dispute Boards in Construction and Infrastructure." *Commercial Dispute Resolution (CDR) Magazine*, January 2020, 45–52.
- Saidov, Djakhongir. "An International Convention on Expert Determination and Dispute Boards?" *International & Comparative Law Quarterly* 71, no. 3 (2022): 697–726.
- Sakchai Suntornthanapirom. *Application of Alternative Dispute Resolution to Environmental Cases in Thailand. Research Report*. Mahasarakham: Mahasarakham University, 2018. [In Thai]
- Seppälä, Christopher R. "The New FIDIC Provision for a Dispute Adjudication Board." *International Construction Law Review* 14, no. 4 (1997): 443–81.
- Society of Construction Law. *Delay and Disruption Protocol*. 2nd ed. London: Society of Construction Law, 2017.
- Thai Arbitration Institute. *Annual Report 2024*. Bangkok: Thai Arbitration Institute, 2024. [In Thai]
- Thai Arbitration Institute. *Draft Act on Dispute Resolution Concerning Payment in Construction Contracts (Revised Edition B.E. 2567)*. Bangkok: Thai Arbitration Institute, 2024. [In Thai]
- Thai Arbitration Institute. "Progress Report on the Draft Act on Dispute Resolution Concerning Payment in Construction Contracts." Subcommittee Meeting Report. Accessed August 1, 2025. <https://thac.or.th/en/posts/thac-5th-subcommittee-meeting-regulations-rules-legal-2025>. [In Thai]
- Thailand Arbitration Center. *Annual Report 2024*. Bangkok: Thailand Arbitration Center, 2024. [In Thai]
- Thailand Arbitration Center. *Draft Act on Payment Dispute Resolution in Construction Contracts (Public Consultation Draft B.E. 2568)*. Bangkok: Thailand Arbitration Center, 2025. [In Thai]
- Thailand Arbitration Center. *Draft Act on Payment Dispute Resolution in Construction Contracts (Revised Edition B.E. 2567)*. Bangkok: Thailand Arbitration Center, 2024.

Thailand Arbitration Center. “Find Arbitrators and Mediators.” Accessed June 20, 2025. <https://thac.or.th/panelists>. [In Thai]

Thailand Arbitration Center. “THAC Holds the 5th Meeting of the Subcommittee on Regulations, Rules, and Legal Affairs for 2025.” Accessed August 1, 2025. <https://thac.or.th/en/posts/thac-5th-subcommittee-meeting-regulations-rules-legal-2025>. [In Thai]

Thailand Arbitration Center (THAC). “Find Arbitrators and Mediators (Panel of Arbitrators and Mediators).” Accessed June 20, 2025. <https://thac.or.th/panelists>.

Thailand Arbitration Center and Engineering Institute of Thailand (EIT). Training and Certification Programmes for Construction Dispute Experts. Accessed June 20, 2025. <https://thac.or.th/panelists>; <https://eit.or.th/training>. [In Thai]

Thailand Arbitration Center, Engineering Institute of Thailand (EIT), and academic institutions. “Collaboration on Training Programs for Experts in Construction Law and Engineering.” Accessed June 20, 2025. <https://thac.or.th/panelists>. [In Thai]

Totterdill, Brian W. *FIDIC Users’ Guide: A Practical Guide to the 1999 Red and Yellow Books*. London: Thomas Telford, 2006.